

Излази сваке недеље
на читавом табаку.

Дописи пиљу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

ГЛАС НАРОДА.

Цена је листу:
на годину . . . . . 3 фор.
на осам месеци . . . 2 „
на четир месеца . . 1 „
за Србију годишње 4 „

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

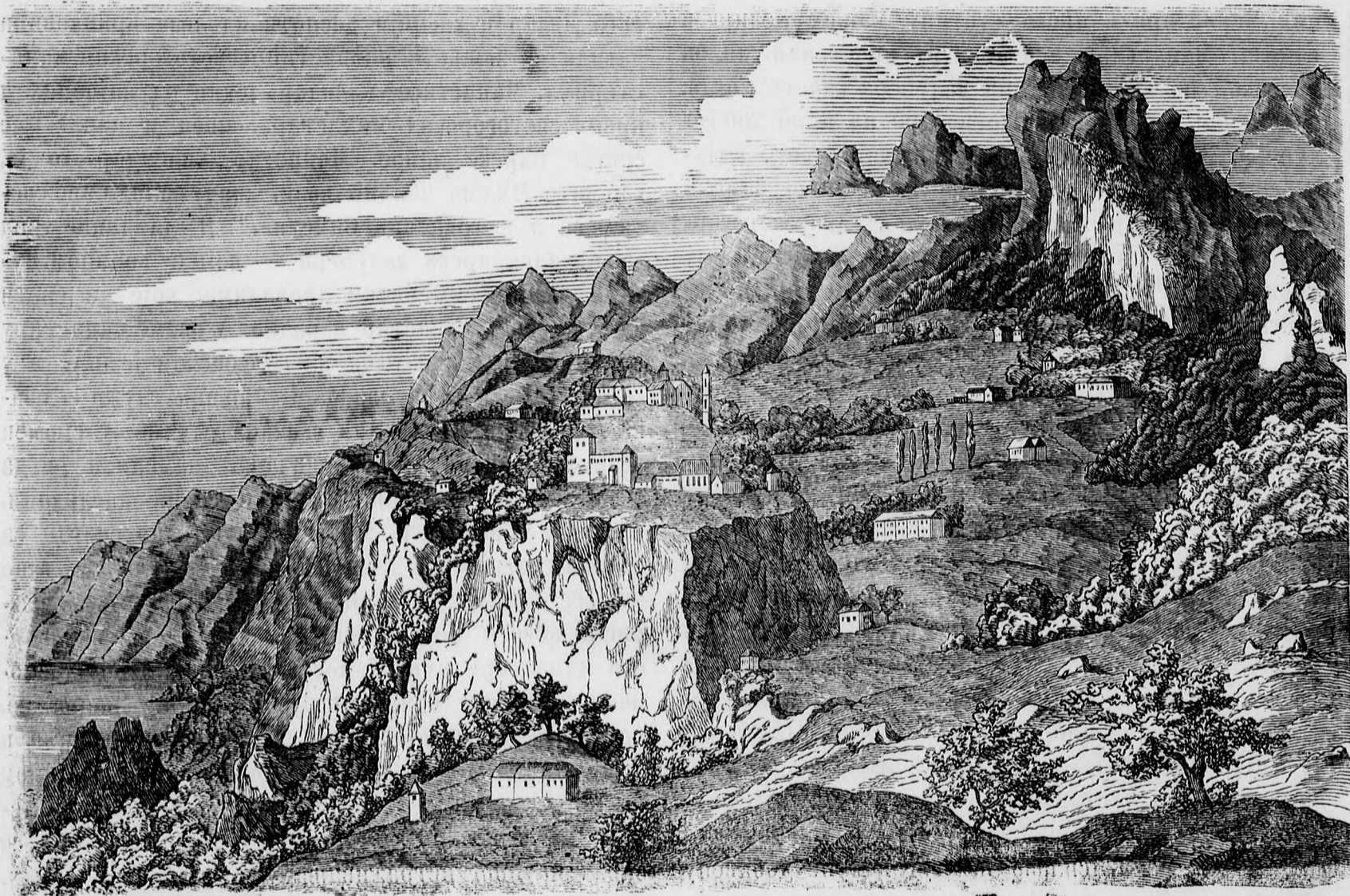
ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, БОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

С В Е Т А Г О Р А.

На балканском полуострву, у македонској по-
крајини близу вароши Солуна, близу вароши, — која
се и у нашим народним песмама спомиње, — у
земљи, где је клима много блажија него наша овде,
у земљи, где смокве и наранџе расту, у земљи, која
ниже лежи, него што границе нашега народа до-
пиру, — у тој земљи има један предео, коме можда

равна у читавом свету нема. Тај предео је једно
брдовито полуострво, које је са три стране морем
(грчким архипелагом) опасно, а само с једне се-
верне стране са сувом земљом састављено. Име му је
Атонска или Света Гора.

Света Гора је истина ван граница оних земаља,
у којима наш народ живи, али поред свега тога

она је тесно склопача са животом нашега народа.
Још и данданап пева се Света Гора у многим на-
родним песмама и спомиње се као српска гора.
Ко се још не сећа оне песме, где господа риш-
ћанска зборе збор о томе

„Куд се ћеде цар Немање благо:
„Седам кула гроша и дуката!“

којима на то онде десивши се Сава Немањић од-
говара:

„Не лудујте господо ришћанска!

„Није бабо расковао благо

„На наџаке и на буздоване.

„Већ је бабо потрошио благо

„Све градећи силне задужбине:

„Док је Свету Гору саградио
 „И Вилиндар црвју подигао,
 „Ту је дао двије куле блага!“

Или коме није позната песма где се Милош
 међу Латинима хвали говорећи:

„Да видите чудо невиђено:
 „Бјел Вилиндар на сред Горе Свете,
 „Задужбину Саве Светитеља
 „И његова оца Симеуна.“

Па онда песму, где се светоме Николи у сну
 привиђа, како триста калуђера

„Носе прилог српској Гори Светој
 „И Павлову светом манастиру.“

Света Гора је с тога по своме облику једина у свету, што у тој земљи нема села ни вароши, него сами манастири и ћелије, и што већину становништва састављају калуђери, којих овде на неколико хиљада имаде. На простору ове горе која је у дужину од северног краја на југ тек два дана хода дугачка, а у ширину с једног краја мора до другог само 3—4 сата широка, има 20 православних манастира и преко стотину мањих ћелија и капела. Манастири ови тако су пространи, да би у сваком по више стотина калуђера живети могло, а и данас у неким имаде по 100 па и по 200 калуђера. Живот је овде доста дивљи, строго калуђерски. По уставу Свете Горе женским особама и деци забрањен је приступ у њу. А како светогорски калуђери никаква меса не једу, то нити имају живине нити стоке. Обично држе манастири по једнога петла певања ради, али и овај тешко хоће сам да остане, него побегне у шуму и подивља. Од домаћих животиња држе само мачке да им мишеве тамане, и ове мачке морају само мушког рода бити. Осим калуђера, што по манастирима и капелама живе, има много пустињака, који у дубоким шумама или у непроходним горама своје ћелије имају. Ови не једу ни рибе, ни раке, ни морске пауке, него сесамим зељем хране, а има их међу њима и тајних, који о самом хлебу и о чистој води живе. Овакви пустињаци праве обично крстове по путу, и ту поред крста оставе свагда по један крчаг чисте воде уморноме путнику за напитање, а ови их за то награђују, остављајући им новаца поред крста. Но ови пустињаци не предусретају путнике лично, него се пита више од ових крију, и тек онда кад некога нема, силазе на пут и купе добивену милостињу, којом у недељу и у светац у чаршији ужитак себи купују. Иначе преко читаве недеље крију се ови пустињаци по својим ћелијама и моле се богу, а недељом и свецем долазе у капелу или манастир.

Калуђери, који овде живе, понајвише су Грци и Бугари. Осим ових има и Руса и Румуна, а од свију најмање Срба. Па за што је ова гора српска гора?

И ако је данас међу светогорским становницима најмање Срба, опет је Света Гора српска, јер су многа српска срца, која су се у оно доба за просвету и за веру православну одушевљавала, допринела, да се Света Гора подигне и многи је српски новац утрошен у свете олтаре светогорских задужбина. Српски краљеви и великаши надтицали су се са грчким царевима, који ће веће и лепше задужбине да подигне. Српска је и за то, што се у њој посветио просветноме пољу онај, који је код Срба први основ просвети ударио. . . .

У Светој Гори, у руском манастиру — који и данданас постоји — постригао се свети Сава за калуђера, у светој Гори у манастиру Хилендару провео је први српски краљ Стеван Немања последње дане свога живота и сахрањен је у истоме манастиру. Стеван Немања, свети Сава, краљ Милутин, војвода Угљеша и многи други богати Срби зидали су манастире по светој Гори. Осим њих скоро сви краљеви од лозе Немањине, цар Душан, кнез Лазар и каснији деспоти од лозе Бранковића давали су земље и повластице светогорским манастирима. Манастир Хилендар, један од највећих и првих светогорских манастира, носи и данас име српске царске лавре. Манастир Хилендар то је, као што Милош Обилић вели, „задужбина Саве светитеља и његова оца Симеуна.“ И данданас још живе хилендарски калуђери — који су већином Бугари — по оним истим правилима, које је свети Сава за овај манастир израдио. У овоме манастиру служи се свагда служба на словенском језику, а у једној капели близу гроба Немањина служи се сваке године на Видов дан свечана служба у спомен великога мученика кнеза Лазара. Знаменито је да су у овој капели већином српски свеци насликани, па међу овима и Милош Обилић као светац са златним болом око главе, а у оделу јуначком (као што се сликају св. Ђорђе и св. Димитрије) и с натписом „свети Милош Обилић.“ Скоро сви светогорски манастири имају много српских писмених споменика, но ово благо није још са свим испитано, него лежи претрпано у манастирским архивама и књижницама, јер лукави калуђери, који су већином непријатељи Словенству, особито пак Српству, нерадо их отеривају ономе ретком путнику, који се зарад научног истраживања у ове крајеве потруди. Данас има у читавој Светој Гори само пет цркава, у којима се служба на словенском језику свршује, у свима осталима служи се грчки. Од тих пет цркава три су манастири, а две филијали, манастири су: српски манастир Хилендар, манастир руски и бугарски манастир Зограф.

Читаво полуострво Свете Горе својина је њених 20 манастира, но није сва земља на равне де-

лове подељена, јер међу овим манастирима има их и врло сиромашних. Најбогатија, а уједно и најглавнија су ова четири манастира: Лавра, Ватопед, Ивер и Хилендар. Лавра је дакле најбогатији манастир. Хилендар је некада био јачи од Ивера, али се у току времена братство доста раселило, те га је Ивер сада надмашио. Остале цркве и ћелије морају плаћати данак ономе манастиру, на чијој су земљи. Овај данак подмирују они из прихода земље и од продаје рукотвора својих калуђера, који се рукотвори у чаршији манастира Кареје продају. Манастир Кареја то је најстарији светогорски манастир. Сазидео га је још цар Константин 335. г. после Хр. Овај манастир једини је, који нема никаквога имања, него га други манастири одређеним прилозима издржавају, јер га поштују као најстарији манастир и јер у њему држе свој светогорски сабор и суд. Заиста је занимљиво уређење Свете Горе. Кад се има да решава о каквим врло важним стварма за читаву покрајину, онда се држи сабор на Кареји, на који сабор сваки манастир по једног посланика из средине свога братства пошље, а овима председава прота, који је оне године за старешину изабран. Јесу ли ствари од мање важности, онда је доста да се састану четири најглавнија манастира, а то су: Лавра, Ватопед, Ивер и Хилендар. За обичне текуће послове је прота са четири саветника. Прота се бира сваке године 1. јуна и то из једног од четири главна манастира редом тако, да сваки манастир долази сваке четврте године на

ред. Остала четири саветника бирају се из укупног братства свију 20 манастира. Прота и саветници седе преко читаве године на Кареји, и отуд се манастир Кареја зове и Протат. Сви манастири имају земље на Кареји, а на овима своје ћелије и цркве, и посланици, кад се овде састају, станују сваки на земљи свога манастира. Манастир Хилендар има највише земље на Кареји, има своју цркву са ћелијама и са особеним правилом, које је још св. Сава израдио за оног хилендарског брата, који овде живео буде. На Кареји је и чаршија, где се понавше продају рукотвори калуђерски, као: крстови од светог дрвета, бројанице, камилавке и друге разне ствари. Овде на Кареји живи и један турски чиновник, који се зове „делија“, који добру плату бере, а никаква посла нема. Главни је посао овога чиновника да прикупља данак од манастира. Под њиме су двадесет четника, који манастире од хајдука чувају. Ове четнике плаћају сами манастири — сваки по једног.

Да простор овога листа допушта, дало би се и овако, као што није све испитано, још много о Светој Гори говорити. Не може се пак ни то прећутати, да сваки кутић и управо свака грудa земље кипти од вероисповедних предрасуда и других небројених глупости. Но поред свега тога држали смо, да неће бити излишно, да са овим местом, на које су многе наше успомене прикопчане, наше читаоце упознамо, и уз ове редове им и слику Свете Горе изнесемо.

М.

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.
(Наставак)

Боље с миром, него с чиром.

Да боме да је боље! Ма кад се само „преко чира долази до мира“, као што је наш шaljиви лист „Жижка“ рекла, онда је много боље с чиром него с миром.

Бори се као хала с берићетом.

По веровању нашег народа хала је женска змија, која иде на облацима и окреће их куд јој је воља и спушта из њих кишу и град на усеве. Да женских змија има то је истина; но да се оне могу уздићи до облака и одонуд штету усевима наносити, та мисао могла је поникнути само у детињастој каквој глави и онда, кад је човечији ум у повоју и колевци лежао. Данас се за јамачно зна, да ветар покреће тамо амо облаке и да киша и град са свим природним путем на земљу падају.

Буди бесан, ма плеве јео.

Заиста тако може мислити само онај, који се заверио, да себе и своју породицу упропасти и до

просијачког штапа доведе! Дакле ма се свирогови на кући видели, ма на тавану нађикала трава, ма се глота с киселицом подавила, ма сву кућу задужио и марву и земљу испродао — буди бесан, размећи! Докле нас наша будалаштина неће довести? И поред таког наопаког и натражњачког мишљења и делања шта још нећемо дочекати! Свашта ћемо дочекати, само никаква добра.

Гладан и патријарх хлеба ће украсти.

Украшће дабоме али само онда, ако је уједно и непаметан; а ако је паметан неће то чинити; он ће знати да глад никаква права човеку не даје, да краде, већ да му на против ставља у дужност да ради. То је прави пут, да човек својој невољи доскочи а не крађа. Јер да би своје тело захранио, зар да душу огреши? Да би једно зло отелонио, зар да друго веће себи на врат навуче? Није ли ту лек много гори од саме болести?

Глас народа, глас сина божија.

Глас народа дакле је непогрешив и има се сматрати као глас самог сина божијег. То стоји само на жалост не увек. Још кад ће оно Христос да се роди рекао је један мудри Латин, Хорац: „Има случајева где народ истину погоди, но има где се и о истину огреши. Да се ово последње често догађало и догађа, о томе нека нас увере ови примери.

Наведена пословица уздиже глас народа до гласа самог сина божијег, Исуса Христа. А које Пилату оне страховите речи викао „распи га, распи га!“ Ко је сина божијег на крст приковао? То је на жалост био сам народ, то је био глас народа јеврејског! Тај глас није могао бити глас сина божијег, но био је глас заваране свести народне, био је глас подлих јеврејских првосвештеника, у којих је рукама народ често само слепо оруђе бивао.

Тако несвестан био је и шпањолски народ. Од године 1555—1598. владао је у Шпанији Филип други, човек одвише суров, пред киме су Шпањолци у највећем страху на колена падали, и који је толико хиљада људи само зато дао потући, што нису хтели ону веру исповедати, коју је он исповедао. И шпањолски народ место да се тог неочекуваног грозио и гнушавао, он га је на против у звезде ковао и обожавао, он га је „Соломоном свог века“ називао. Тако и неке калуђере Језовите место да је као највеће натражњак и заклету непријатељу науке и напретка из своје средине за навек изгонио, тај исти народ у тој мери поштовао их је, да год. 1768. о имен-дану свог краља Карла III. ништа наметније није умео од њега искати но то, да тим духовним вештачима, који су пре годину дана из земље протерани били, дозволи, да се опет могу у Шпанију повратити.

На жалост дакле глас народа није увек глас сина божијег. То ћемо и из ових примера увидети.

Људи, који су путовали по свету, веледапрнци у источном Судану, једној земљи у Африци, сматрају превару за похвално дело, које не може свака кукавица учинити, но само бистар и оштроуман човек, — за Индијанце кажу да они вешто извршену крађу за највећу заслугу држе а за житеље острва Фици веле, да они у убијању људи највећу славу налазе. Очеvidно је, да глас тих народа може бити само глас Сотоне а никако глас сина божијег. Та кад би наведена пословица увек стајала, не би ли онда морало бити и вила и вештица, и вукодлака и гвоздензуба, у које наш народ огромном већином на жалост још и данашњим даном верује?

Отуд дакле, што већина у једном народу или селу нешто за истинито и добро држи, не треба одма изводити, да то само тако мора бити а ни-

како другчије. „Речи треба мерити а не бројати,“ и један човек, који је у мишљењу о разним стварма свој век провео, може често пута много више знати него хиљаду они, који свој разум у мишљењу не вежбаху. И за то би желити било, да се наше сесоске црквене скупштине, па и политичке општине, пре но што какву своју намеру од већег замашаја у дело приведу, обраћају на наше припознате људе, да их за њихово мњење питају, и да се по добивеном савету управљају. То би био најпречи начин да се од многих заблуда и предрасуда ослободимо, тако би глас нашег народа што препостао у истину глас сина божијег.

Два ће се зла друга свадити, а два ручна неће.

То је са свим погрешно. И два ручка као и два зла друга могу још како да се посвађају, и такав преврат у стомаку да начине, да човека и у постељу баце. Ретко се ко поболео од празна стомака, и као што друга наша пословица вели „више је људи помрло од јела и пића, него од глади и жеђи.“ То је узрок, што нам неки славни лекар — Авицена — препоручује, да „никад толико не једемо да нам се стомак напрегне, но да увек мало гладни од стола устанемо.“ „Мислите ли ви, пита нас свети отац Јован Златоуст, какво уживање у прекомерном јелу наћи? Није то толико уживање колко непријатност, јер човек постаје после тежак, раскрјан, добија главобољу, све би спавао а више пута и нема сна, и хиљаду пута проклиње стомак, место да своје неуздржавање проклиње.“

Док змија змију не прождере, не може аждаја постати.

Дазмија постане аждаја т. ј. ерилатазмија кад другу змију прождере, у таке па још и у чудноватије животиње вероваху пре више стотина година не само прости људи но и они, који су се с испитивањем природе бавили. Каква чудовишта није онда непросвећени разум човечији у свету виђао. Онда се у књигама писало о некој амфибени, змији, која је имала једну главу спред а другу састраг на крају репа, и ко би њу видео или чуо на мах би мртав остао, — о керасту, змији која је имала четир рога, — о драконтонеду, змији са женском главом, која је преварила Еву у рају, — о некој аждаји, која је у глави имала неки чудотворан камен, који је природу камена само у том случају задржао, ако га је човек из главе живе аждаје извукао. Онда приповедаху људи природњаци о некој змији василиски, која је била полак змија а полак петао и која се легла из јајета, које је матор петао снео, — о марикоморијону, који је имао змијин реп, лавове ноге, човечију главу и три реда зуба и који би, подражавајући човечији глас, мамио безазлене људе и прождирио би их, и да би чудо са свим потпуно било, причаше они да не-

каква гуска, по имену барлијата, расте у мору на трулом дрвету и виси о кљуну као какав плод о својој петелци. Ето у какве будалаштине вероваху некада и неучени и учени људи! Но хвала напредном данашњем времену! Људи који књиге читају, знају данас, да таквих змија и чудовишта на свету нема, и да их просто ваља сматрати за створове неразвијена и болесна мозга човечијег.

Не могу муком прећи да вера, да змија постаје аждаја кад другу змију прождере, доводи се још од пре Христова рођења, од пре две хиљаде и више година. Јер исту такву пословицу имали су и стари Грци и она је у њиховом језику овако гласила: „о-фис, е ме фаге офин, дракон у генезете.“ Према томе силом нам се сад намеће то питање: Зар толике стотине година не јамче нам за истинитост наведене пословице? Зар може оно празноверица бити у што људи више од две хиљаде година верују?

На то питање могу нам за одговор послужити ове речи једног црквеног писца — Тертулијана: „Према истини не може никакво друго правило имати вредности, никаква дужина времена, ни никаква важност лица, никаква повластица предела.“ „Та може ли заблуда тиме, — пита један учени Мађар — Ст. Толди — што се хиљаду год. одржала, престати да име заблуде носи? И може ли истина само зато, што је милијони кроз више векова не упознаше, престати да се истином зове? Није ли се земља увек окретала, ма да људи не хтедоше у то веровати, и ма да је онај, који се први усудио да то тврди, још у 17. веку у тамницу бачен био? Време по себи још ништа не доказује за ваљаност какве мисли или какве установе. Узмемо ли старину за темељ обране, онда је свако насиље и отимање оправдано, сваки злочин осветан, ако је само дуже времена упражњаван.“

(Наставиће се.)

КАКО ДА СЕ ПОПРАВИ СТАЊЕ НАШЕГ СЕЉАЧКОГ СВЕТА.

(Свршетак.)

Важност и корист оваквих заједница не може нико порећи, по што је свестрано посведочено њихово силно деловање на ширење просвете. Поричати корист јавних састанака, зборова и узајамног обавештавања, шта би значило друго до тврдити, да је зверска саможивост начин, којим се подиже просвета?! —

Код нас у троједници има неколико пољопривредних дружина, али која вајда, када у њима нема озбиљнога рада. Која вајда велим, кад се ту слабо осврће на потребе сељачкога света и тек се што веле као од беде ради. Сељака, за кога се добро ове дружине ваљда и устројиле, нема на састанку па не може имати од дружине ни користи.

Да лему ли сврху имају земљеделачка друштва, али жали бог мало их је, који је појимају. Особито за нашега данашњег сељака, који је по невољи лишен те среће, да се књигом користити може, за тога сељака нема боље школе од оваких јавних састанака и зборова, где би му се дала најбоља прилика, да се користи туђим знањем и туђим искуством. Без њега дакле не треба да бивају овакви састанци, ако хоћемо о његовоме добру да се договарамо. Јер ако је већ овакво састајање по научена човека од големе вредности и користи, који се у осталом зна и уме користити књигом; како би могли и помислити, е је то сувишно по сељака, који ништа друго не зна до онога, што је код куће он неугог оца и деде научио?! —

Куда боља прилика и има ли боље, да се дође до корисних књига и целе књижнице у селу? Куда боља прилика за распростирање ваљаних листова, тога мерила образованости народне? Куда боља прилика од оваких дружина за изнашање жеља на владу и друге претпостављене области у ствари општег напретка и да се отклоне оне запреке, које напредовању на путу стоје? Куда боља прилика за проучавање новијих изума на пољу привреде и обртности и за њихово пресађивање на наше земљиште? Куда боља прилика — и има ли боље — за приређивање пољопривредних изложба, за које из искуства знамо, да силно делују на подизање пољске привреде? Куда боља прилика за практично обучавање разложног пољског привређивања сељачке младежи, него што је дају вртови оваких вредних дружина? Куда боља прилика за одвраћање младежи од зле навике полагања механа, где се данас толико скупоцено време губи? На послетку куда боља прилика, ил' кажите ми бољу, за успостављање уздрмане братске љубави и слоге у општини и у земљи!?

Да, оваке дружине најсилније су полуге за подизање правога благостања у народу, али само онда, ако им једина цел, због које су склопљене, пред очима стоји — кад им је лозинка рад и наука, кад истиниту науку шире и на спасоносни рад побуђују! —

Кад би наш свет увиђао и хтео увидети важност ових доведе наведених средстава за подизање

образованости у сељачком свету, те кад би се тима средствима послужити хтео или умео, онда би се целъ већ овим постигла. Но како није тако лако неухи свет склонити и довести га дотле, да појима велику корист оваког подузетка; по што на даље овакво разлагање и довикивање путем новина само слабо води цели: то је од преке потребе, да се за тај посао поставе нарочити проповедници, људи, који ће по народу ићи и јавним предавањем и разлагањем у појединим општинама свет на то потицати и у опште својим саветом у том послу потпомагати. То би били ти путујући учитељи, које напред наведосмо међу оним полугама, којима се подиже благостање народно. Такве учитеље требало би и наша влада да постави, ако жели добра земљеделском сталежу, који је поклизнуо. Јер допустити развезивање, деобу породичних задруга, које ми у осталом не бранимо, знајући да су преживеле свој живот, па оставити сељака без сваке помоћи самоме себи на светскоме стецишту, не значи друго — до правити од зла горе. Сад је баш време, а после ће можда бити касно, да се заузме за њега, те да га са раскршћа на коме данас стоји упути на онај пут, који га од пролетарских невоља очувати и правој срећи одвести може. Данас смо добили „народну“ владу, па шат ће се и за „народну“ срећу постарати!

На послетку што се тиче ратарских школа као средства за унапређење земљеделца, морамо признати, да нису од мале важности, ма да горе рекосмо, да се тима заводима не може сва сељачка младеж користити или их полазити. Јер ће онај, који по срећи доспе у такву школу, кад се из ње у општину врати, примером претходити својој браћи, те их делом, живом рецју, бољем раду којему се у ратарској школи научио учити, те суседима за узор послужити.

Такве школе требало би да што скорије подигнемо. Наши манастири не би ваљда ниједној другој цели боље одговарали, него овој. — Један такав завод издржава земља у Крижевцима у Хрватској, али која вајда, кад се слабо полази. Наши Сремци, да неговорим о другим, једва да знају да постоји такав завод у земљи, и крижевачка ратарница није још видела Сремца, покрај свега тога, што је полагање тако јефтино, да ваљда већ јефтиније не може да буде. Сто двадесет фор. на годину, што свесне општине допринашају за обучавање и издржававање својих питомца, зар је велика свота? Или је зар сеоска општина може на бољу и кориснију целъ издати? У томе ће сигурно и лежати узрок, што одавде младеж тај завод не полази, што општине нису још до данас основале стипендије за ту племениту целъ. Надамо се, да неће потрајати дуго, па ће се угледати и сремске општине на оне по Хрватској и бившој војеној крајини, те једну свотицу и на ову опште корисну страну из својих доходака одредити. А у нашу земаљску владу уздамо се, да ће се угледати на напредније земље, те устројити стипендије за изучавање младих људи у разним пољопривредним гранама на припознатим страним великим школама, који би после свршених наука били обвезани као путујући учитељи земљом крстарити и начине бољег привређивања проповедати. То исто очекивати је и од нашег првог црквено-школског сабора у толико пре, што оваквих радника до данас слабо у српству налазимо, и што су овакви учитељи, као што на пред разложисмо, веома поуздани покретачи народне производње и богатства, а доследно и просвете и слободе.

У Срему.

Павле Баришић.

О В А З Д У Х У.

(Свршетак.)

Тако је код наших тежака. У Србији, где су куће од „плетера“, а не зидане ил' набијане, душе истина са свих страна, еле има свежа ваздуха. Ал тамо је опет нечистоћа још грђа. Сву слабију марву смести сељак у своју тобожњу собу. Каких је ту испарења и гадова! У сред собе гори, као што рекох, велика ватра, а око ватре полежу све једно уз друго. Дим иде широм док не дође до „баце“ (димњака). Ватра треба доста за се чиста ваздуха, а осем тога принече чељад тек с једне стране и сувине, а другу му страну ветар кроз плетер бије. И то је дакле по здравље доста опасно.

Ил' овоме ваља да се поправимо. По најпре је од преке нужде, да се чељад, где је има доста, подели по више одаја, ма те биле и хладне. Чистоћа је од преке нужде; она је пола здравља. Ал' није доста окречити и помести; ваља сваку одају где се живи, свако јутро отворати, да добије свежа, здрава ваздуха. Код болесника и деце не смеју многи спавати, а дим и мирис или смрад шкоде, јер кваре ваздух што га дишемо. Не ваља јако ложити већ и с тога, што се тако лакше расхладимо. За човека није да са животињом другује. Ватра, особито велика, троши много ваздуха, а угаљ је опасан и по живот човечији.

Толико о ваздуху по нашим кућама. Да видимо сада како је у нашим школама.

У школи је доста живих душа у једној одаји. Сви троше ваздух, а издишу као што пре рекох, опет једно ваздушно тело (угљену киселину) које је за нас отровно.

Замислите себи најчистију и пространу школу пустите у њу 60—80 деце, затворите је, те уђите сахат два после у њу, па ћете осетити, да у њој није више тако свеже као од пређе. Деца су чист ваздух потрошила дисањем, а издисала су отров. Тај отров штоди већ кад га је мало у ваздуху, а камо ли кад се више накупи. Само нека је стотинити део тога отрова у одаји, где се живи, већ ваздух није чист. Што је више преко тога то штоди.

А како је у школама?

У Немачкој и Швајцарској баш су школе добро удешене, па ево како је тамо. Др. Брајтинт у Базелу и други испитивали су ваздух у школама, па шта су нашли? Нашли су, да је:

Пре подне у 8 сах.	на 100 делова ваздуха	2 22 дела	отрова
" " " 9 "	" " " "	4 80 "	" "
" " " 10 "	" " " "	6 87 "	" "
" " " 11 "	" " " "	8 11 "	" "
После подне „ 2 "	" " " "	5 52 "	" "
" " " 3 "	" " " "	6 46 "	" "
" " " 4 "	" " " "	9 36 "	" "

Дакле је у добро уређеној школи увек између 2 и 9½ делова тога издисаног отрова на сто делова чиста ваздуха, а не сме бити преко једнога дела.

Како је онда код нас, кад је тамо тако? Наше школе су обично ниске, тескобне а препуне ђака. Лети се истина чешће отварају и деца су више на пољу, па опет је јамачно и лети горе у нашим школама, него у овом примеру. Прозори се слабо отварају, пећ се јако залаже, прљава, неуредна деца у намазаним кожусима доносе у школу разна јестива, мажу их смрдљивим уљем, не изалазе по два три сахата у чист ваздух, запраше, прље хлебац, сланину и т. д. око пећи, па најпосле хоће да те задах угуши кад на школски праг ступиш. Како је сиротој деци у таком ваздуху дисати по 2—4 сахата? Још горе него што би нама било; јер деца дишу брже од одраслих, па према томе требају више чиста, здрава ваздуха.

То сам рекао учитељима и општинама. Учители нека веома пазе на чистоћу ваздуха у школи, нека отварају свако јутро, а и између часова, школске прозоре, нека не примају сувише деце у школу, нека децу иза свака сахата пуштају на чист ваздух, нека пазе на чистоћу детињег тела и одела, и нека не допуштају да које каква јестива у школу донашају. Школа се не сме јако наложити, деца не смеју збијена или згурена седети, а је ли дима или прашине, увек је боље децу пустити на чист ваздух, ма нешто и пропустила. Скамије боље да су мало више, него сувише ниске. Општине ваља да бирају место за школу. Најбоље је са сунчане стране, да не буде влажна. Свака кућа није за школу; школу ваља засебице зидати по законима, како ће најбоље својој цели одговарати. У нас се то не држи; данас је била кућа Павла Н. а сутра већ унашају скамије и трпају децу немилеце и по скамијама и ван њих. Школа треба да је пространа, висока, видна, суха; улазак у њу ваља да је простран и бар калдрмисан; бунари да су високо опасани, заходи чисти, на близу, подистим кровом, прозори високи и широки, стаклена окна у њима, а не хартијом залепљени, пећи од каљева, а патос од дасака. Школу треба општинско поглаварство бар у сваком месецу да надгледа. У опште, школа ваља да је прва и најглавнија брига сваке општине.

Колико је стало до чиста, здрава ваздуха види се по робовима, рударима и свима онима, који га слабо имају н. пр. људи који су већином у затвореним одајама. Бледило у лицу, таман поглед, бледе, модре усне, тромост и слабост тела показује, да се човек поквареним ваздухом мало по мало трује, док најпосле са свим не оболи и умре.

За неке прилике ваздух је још од веће важности н. пр. код слабе деце, код сухе болести, код женскиња с мало крви, код срчаних боља, код шкрофула, код кужних болести и т. д. Ту је које за болесника, које за оне, што су око њега, чист, здрав ваздух, прега нужда.

Запамтите да дисати морамо, и да од онога, шта удишемо, зависи здравље наше, а и живот наш, па по томе радите.

М. Ј. Батут.

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

(Сабор у Пешти.) Лаза Костић поднео угар. сабору предлог, што су га осим њега потписала оба друга посланика разграничене крајине. Вић. Бабеш и Ђенерао Дода, а у коме захтеваху, да сабор одлучи: да се, да би се једном учинио

крај незаконитостима у панч. изборном срезу, што пре сврши истрага, али да се истрага протегне и на саме власти, које су починиле толике покоре. Пропраћујући свој предлог споменуо је, како је К. Јовановић стављен под истрагу и у затвор ради тога, што је токорсе као бирачки повереник при избору рекао: „тешко народу под таким владом,“ ма да Немци, који су присталице владине,

говоре много грђе за владу, на им ништа не бива, и како је Сметана, кога министар Сапари у звезде кује, чукао и тукао Иву Пенова. — Разуме се да ће и овај предлог као и други, што их поднесе сабору ко није Мађар, бити одбачен.

У истој седници изнео је Сас Гул, посланик вароши Шезбурга, ствар саског нар. сабора пред сабор. Гул питаше министра Сапарија, зашто је забранио саском народном сабору да пошаље молбу угарском сабору у ствари новог заокружења жупанија, и чиме оправдава свој поступак. Гул је говорио умерено и лепо, ал' све је то једно Мађарима: они одобрише одговор министров, ако и не беше за одобрење. Против министра, уз саске посланике гласаше и посланици народносни.

(Саси у Ердељу.) Саси ердељски о којима рекосмо, да су вавда били присталице уг. влади, озлојеђени су поступком министра Сапарија тако, да из присталица владиних постадоше њени жестоки противници. Општинство њихне вароши Кронштата донело је последњих дана следећи закључак: 1) варош Кронштат усваја потпуно ограду народног саског сабора против познатог отписа министра Сапарија и изјављује посланицима народног сабора, који потписаше ту ограду, своје поверење; 2) варош Кронштат прима на себе трошкове, ако би депутација (изасланство) из диштричког (кронштатског) општинства ишла цару на тужбу против незаконитог поступка министровог; 3) варош Кронштат поднаша преко својих заступника на уг. сабору молбу истоме сабору, у којој иште, да сабор стави под истрагу и тужбу министра Сапарија због отписа, којим је повредио земаљске саске и државне угарске законе, и да уништи министрову наредбу.

Докле ће напоследку дотерати Мађари у своје поступању према немађарским народима угарским — не знамо; ал' да тим поступањем спремају себи невоље и неприлике у будућности то увиђа свако осим самих Мађара.

(Никиндски диштрикт.) Јавља се, да је велики капетан велико-визиндског диштрикта, Аррадија Оберенежевић послао оружницу капетанима диштриктским, у којој им налаже да бележнике општинске, који не знају усмено и писмено мађарског језика, дигну од звања.

Ова наредба не треба пропатнице.

(Угарско министарство.) У својој седници 15. фебр. закључило је угарско министарство, да даде оставку. Председник министарству, Слави поднеће том приликом краљу споменицу, па ако би краљ усвојио његове предлоге у тој споменици, онда ће остати и на даље министар.

Кад се цар вратио с пута, отишао је одма Слави к њему и сад се јавља, да остаје и даље министром председником. Али се уједно јавља, да ће Трефорт и Сапарија свакако из министарства иступити.

(Србија.) Српска влада послала је саветника Петронијевића у Лондон, да уговори зајам од 12 мил. франака.

Страни свет.

(Фрања Јосиф.) Цар Фрања Јосиф вратио се прекјучер са свога пута у Русију. Различно се говори и нагађа о сврси тога путовања у ово за пут не баш најгодније хладно време. Неки мисле, да је цар вратио само посету Александру, који га је лане за време светске изложбе у Бечу посетио. Неки опет, да је политика узрок томе путовању. Ми би рекли, да је и једно и друго. Цар Фрања имао је да како да врати посету Александру, ал' што је то учинио тако брзо и у невреме, томе је на сваки начин узрок политика. Од како је Немачка постала силном, лежи судба јевропских држава

у рукама Русије и Немачке. Савез обе ове државе могао би лако мењати границе данашњих држава на јевропском копну. То увиђају меродавни кругови на двору бечком. За то и иду на то, да опријатеље ову државу са Русијом и Немачком. Отуда путовање пређе у Берлин, а сада у Петроград. Наравна је ствар, да се ни Русија ни Немачка неће због пријатељства са Аустро-Угарском оканити својих намера и својих тежња. Аустро-Угарска је због неприродног владавинског састава т. ј. подељењем својих народа у господаре и робове, тако ослабила, да се на њу осврће само онај државник јевропски, који би хтео, да се њеном помоћу користи; она сама не може, као што то права снага чини, захтевати и погађати се, него се мора само прилагодити намерама и тежњама других. Овим општим мислима протумачена је и политична страна пута у Петроград. У Петрограду се могла повести реч о овом ил' оном питању политичком. Русија се могла споразумети у којем од тих питања са Аустро-Угарском, ал' она није при том одступила од своје главне политичке тежње, него ће до згоде само обазирати се на постигнуто споразумљење, а онда ће одлучити њен рад не уговори јавни и тајни, не пријатељство са Аустро-Угарском, него њен искључиви интерес. Тако се има разумети и споразумљење цара Александра и цара Фрање Јосифа у источном питању, што као што се проноси, беше најглавније питање, које се у Петрограду претресало. Вели се, да ће и Русија и Аустро-Угарска ићи одседе на то, да одрже садање стање у Турској, а то би се могло учинити само тиме, да обе државе упливишу на порту тако, да ова престане гонити хришћане и да управља државом тако, како ће рађи бити што сношљивији јарам турски.

Ми не можемо мислити, да је у интересу саме Русије, да пропаде славенски свет на југоистоку, и зато смо уверени, да је, и ако се Русија сложила с Аустро-Угарском на тај начин у питању источном, то само за најближе време и да ће Русија у одсудном тренутку баш у сопственом интересу потпомоћи ствар ослобођења раје од турска господства.

(Устанак у Турској.) Арбанашко племе Миридита дигли су се на оружје, и пресекали између Скадра и Призрена пут. Намеснику валије скадарског послали су писмо, у коме ишту: да им се скину турски кајмаками и даду њихове народне старешине; да се пусте из тамнице Миридите, које је бивши Шекет паша уапсио и да им се накнади штета, што су је претрпели забраном пазара. — И јевропске хришћанске велесиле могу још да сневашу о благој управи турској!

(Грчка.) Делићорђево министарство, које је управљало земљом 20 месеци, пало је пре неколико дана, јер је нар. скупштина изабрала за свога председника Зајмиса, противника му. Сада је дошла на владу слободоумна странка. Новоме министарству је на челу Комундурос.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. Г. Браћи Кекез, Бечкерек. Примили смо 10 претплатника са 15 фор. и благодаримо. Листове поименце посласмо.

Књижари В. Валожича, Београд. Примили смо ваших 9 претплатника, којима даље бројеве посласмо. Молимо да пошаљете прва три броја читаоцима у Чачак, која нам је непосредно претплату послала.

Г-ђи Персиди Лаушевић, Сегедин. Претплату рачунамо од почетка године. Прва три броја послаћемо док се прештапају.

Г. Петру Трифићу, Костајница. Лист се редовно шаље свима вашим претплатницима. Примили смо 15 ф.

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: Владан Арсенијевић.